

Muzikos pamokų scenarijai

Parengė Žydrė Jautakytė ir Nora Petročenko

Pastaba. Rekomenduotina, kad dvi bendrojo kurso muzikos pamokos tvarkaraštyje būtų sudėtos iš eilės. Tokiu būdu būtų galima pasiekti geresnių mokymosi rezultatų, efektyviau ir produktyviau išnaudoti mokymosi laiką. Tačiau neesant tokios galimybės, mokomasi 45 min. trukmės pamokose. Todėl pateikiamame pamokos apraše kita spalva pažymėtas 45 min. trukmės pamokos laiko planas.

Pamokos struktūrinės dalys ir laikas	Mokytojo veikla	Mokinių veikla
<i>Įvadinė dalis</i> (~ 10min) (5 min. jei pamokai skiriama 45 min.)	Pristato, ko bus mokomasi.	Klausimai, pasitikslinimas.
Refleksija. (5 min.)	Mokytojo klausimais skatinama diskusija, skirta išsiaiškinti ir prisiminti, ką mokiniai nagrinėjama tema jau žino.	
<i>Muzikos pavyzdžių klausymas, vaizdo medžiagos stebėjimas</i> (~15 - 20 min.) (10-15 min.)	Mokytojas nukreipia mokinių dėmesį į klausomą/žiūrimą medžiagą, akcentuoja tai, į ką reikėtų pirmiausiai atkreipti dėmesį. Pateikia klausimus muzikos ar vaizdo įrašo analizavimui. Pavyzdžiui: Kokius asmeninius įspūdžius ir asociacijas sukelia kūrinys? Kodėl? Koks kūrinio meninis turinys, stilstika? Kas padeda tai suprasti? Kokios panaudotos išraiškos priemonės? Kas kūrinį atlieka?	Mokiniai klauso/žiūri įrašą, vertina kūrinius pagal mokytojo suformuluotas užduotis ir nurodytus klausimus, sąsiuvinuose žymisi pastebėjimus.
<i>Klausytos/stebėtos muzikinės medžiagos</i>	Pristato teorines žinias. Mokiniams padalinama dalomoji	Analizuoja kūrinius pagal mokytojo suformuluotas užduotis ir klausimus.

<i>vertinimas ir analizavimas ~30 min. (15 min.)</i>	medžiaga su pagrindine teorine informacija, sąvokų apibrėžimais. Pakartoja klausimus, juos patikslina. Veda diskusiją ir padeda analizuoti ištraukas.	Nusako ir apibūdina formą, turinį, raiškos priemones, sukeltus įspūdžius ir kt. Kūrinius aprašinėja sąsiuvinyje. Pagrindinė teorinė medžiaga užsirašoma arba įsegama kaip padalomoji medžiaga.
<i>Pakartotinas muzikos klausymas, vaizdo medžiagos stebėjimas (~15 min)</i> Medžiagos pakartotinis stebėjimas ir apibendrinimas (10-15 min.)	Stebint ir klausant ištraukas, komentuoja ir atkreipia mokinių dėmesį į aptartus objektus, padeda atpažinti išskirtus reiškinius, tendencijas, bruožus ir kt.	Pakartotinai klauso/stebi ištraukas, užsirašo, fiksuoja naujus pastebėjimus ir atradimus.
<i>Apibendrinimas (~20min)</i>	Apibendrina ir susistemina teorines žinias. Drauge su mokiniais išskiria pagrindinius nagrinėjamos temos aspektus.	Prisimena ir pakartoja teorines žinias. Išskiria pagrindinius nagrinėjamos temos aspektus.

Pamokos „Lietuvių liaudies muzika ir jos panaudojimo įvairių kartų Lietuvos autorių kūryboje galimybės“ scenarijus

Uždaviniai:

Susipažinę su įvairiomis lietuvių liaudies muzikos panaudojimo formomis profesionalioje kūryboje, kituose muzikos žanruose, mokiniai įsisavins liaudies muzikos praeities ir dabarties panaudojimo ir raiškos ypatumus, raiškos galimybes

Laukiami rezultatai:

Mokiniais išsiaiškinti kaip lietuvių liaudies muzika įtakojo senųjų lietuvių klasikų kūrybą; Gebės apibūdinti kaip lietuvių folklorą panaudojo neišvengiamai socrealizmo ideologijos paliesti Lietuvos muzikos kūrėjai; Gebės nupasakoti kaip ir kokie praeito amžiaus antrosios pusės ir XXI a. Lietuvos kūrėjai panaudojo folklorą savo kūryboje

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos, (*Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 – Kompiuterinė muzika: Nr. 45; CD 2 – Muzika: Nr. 14*), interneto prieigos.

Siūloni muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

J. Gruodis harmonizuota liaudies daina „Skamba skamba kankliai“

B. Dvarionas 1 koncertas smuikui ir orkestrui (fragmentai)

S. Vainiūnas „ Vabzdžių siuita“, fragmentai

B. Kutavičius oratorija „ Paskutinės pagonių apeigos“

Papildomi:

L. Rimša/ L. Paulauskis „Sutartinės party“ fragmentai

Grupių „Atalyja“. „Žalvarinis“, Rasos ir Jono Čepulio atliekamos dainos

<http://www.youtube.com/watch?v=A63Pcs8m5YQ>

<http://www.youtube.com/watch?v=Wv-ixjwJd78&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=GmUfZehRXX0>

<http://www.youtube.com/watch?v=iN5xNH6Icm4>

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Kokius galite įvardinti liaudies muzikos panaudojimo pavyzdžius šiandien?

Nupasakokite, kaip lietuvių liaudies daina gali būti panaudojama klasikinėje muzikoje?

Įvardinkite, kas yra harmonizuota liaudies daina? Kokius žinote tokių dainų kūrėjus?

Kokius žinote socrealizmo stiliumi kūrėjus kompozitorius, kas būdinga šio stiliaus kūrėjų muzikai?

Apibūdinkite, kaip folkloras atsispindi B. Kutavičiaus kūryboje?

Nupasakokite, kas yra *world music* ir kokius žinote Lietuvos muzikus, kuriančius muziką panašiu stiliumi?

Pamokos eiga:

Metodai: : Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas , lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Šia tema pradėdamas kitas muzikos meno aspektas – etnokultūrinis. Viena iš tokio aspekto briaunų – lietuvių liaudies muzikos įvairialypis panaudojimas profesionalioje akademinėje muzikoje. Čia mokiniams svarbu pateikti kuo įvairesnį lietuvių liaudies muzikos panaudojimą muzikos kompozicijoje.

Siūloma užduotis: Temos aptarimą galima pradėti ir nuo liaudies dainų klausymo. Esant galimybei, pasiklausykite ir aptarkite šiuolaikinio folk-jazz ar folk- roko pavyzdžius - grupės „Atalyja“. „Žalvarinis“, Rasos ir Jono Čepulio įrašus. Kokių panašių liaudies ir populiariosios muzikos dar esate girdėję? Pasamprotaukite, kodėl tokia liaudies muzikos išraiška tampa svarbi, aktuali šiandien?

Liaudies muzika visada buvo vienas iš svarbių atspirties taškų Lietuvos muzikos klasikams. Grįžtant į praeitį, prisiminkite lietuvių klasikus ir jų skirtingą folkloro panaudojimą profesionalioje kūryboje. Pasiklausykite J. Gruodžio harmonizuotų liaudies dainų. Gruodžio kūryba pasižymi intelektualumu, temperamentu, monumentalumu, ypatingai ryškiais nacionaliniais bruožais. Kompozitorius sukūrė daug originalių kūrinių chorams, harmonizavo lietuvių liaudies dainų, parašė stambių vokalinių ir instrumentinių kūrinių. J. Gruodis buvo pirmasis lietuvių kompozitorius, savo kūryboje plačiai panaudojęs sutartines. Jo išplėtotą liaudies dainą chorui „Skamba skamba kankliai“ – puikus pavyzdys. Aptarkite, kaip kompozitorius gana moderniomis to meto muzikos kalbos priemonėmis išryškina sutartinės charakterį, plėtoja ir pabrėžia sinkopuotą ritmiką. Nors tiek simfoniniuose kompozitoriaus kūriniuose, tiek kituose kūriniuose dažnai girdime liaudies dainų motyvus, tačiau jo muzikinis braižas išliko labai individualus ir tiems laikams labai novatoriškas.

Pasiklausykite kitų lietuvių klasikų kūrybos pavyzdžių – B. Dvariono, S. Vainiūno muzikos. Koks gi šių kūrėjų santykis su folkloru? B. Dvariono muzika romantinės krypties - improvizaciška, emociinga, melodinga, natūraliai perteikianti lietuvių Liaudies dainų intonacijas, lanksčios ritmikos, skaidriai spalvingos harmonijos ir orkestruotės. Jo muzikai labiau būdingas muzikinių minčių eksponavimas, jų gretinimas, nei išsistinis plėtojimas.

Panašiai pokario metais kūrė kitas žymus lietuvių kompozitorius, kurio muzikoje taip pat gausu pagal socrealizmo reikalavimus panaudotų liaudies muzikos citatų. „Vabzdžių siuitoje“, šalia tautinio charakterio atsiskleidžia ir nauji kompozitoriaus kūrybos bruožai – vaizdingumas, programiškumas.

Folkloro ir vėlesnės kartos kompozitoriaus B. Kutavičiaus santykis jau kitoks. B. Kutavičiaus kūrybai didelę įtaką padarė poeto Sigito Gedos poezija. Iš jos jis perėmė mitologizuotą istorinės praeities sampratą. Tai senovės ilgesys, poetinė pagonybės vizija, praeito laiko išnykusių kaimų, kalbų ir genčių temos. Jas Kutavičius įgyvendino, paprastomis, tačiau gana moderniomis priemonėmis, dažnai išryškindamas skambesio lietuviškumą (intonacijomis, citatomis, instrumentais), panaudodamas įvairius teatrinius efektus – neįprastą atlikėjų išsidėstymą salėje aplink klausytojus ar scenoje susėdusius ratu. Dalis Kutavičiaus partitūrų yra keistas geometrinės formos (rato, kvadrato, kryžiaus, akies). B. Kutavičius sukūrė 5 oratorijas („panteistinė oratorija”1970, „Paskutinės pagonių apeigos”1978, „Iš Jotvingių akmens”1983, „Pasaulio medis”1986, „Magiškasis sanskrito ratas”1990). Pasiklausykite siūlomos oratorijos „Paskutinės pagonių apeigos“ fragmentų, aptarkite kaip folkloro atspalvis yra įkomponuojamas į šio kūrėjo muziką. Palyginkite kaip ir kokias būdais bei priemonėmis liaudies muzikos motyvai įpinami ir skleidžiami skirtingų kartų Lietuvos muzikos kūrėjų muzikoje.

L. Rimšos ir L. Parulskio „Sutartinės party“ – puikus lietuviškosios *world music* kategorijos pavyzdys. Čia archajiškosios sutartinės skamba jau visai kitokiame kontekste. „Sutartinės Party“ išryškina unikalaus polifoninio folkloro dermes ir transinį ritmikos poveikį per sąveiką su šiandieninės šokių muzikos atmainomis - *house, trance, bigbeat, triphop, dub* ir kitomis. Išradingų muzikos alchemikų kūrinyje archajinė apeiginė muzika puikiai sutaria su šelminga pramoga, įtraukiant ir tradicinio šokio judesius, postmodernistinio performanso elementus, spalvingas vaizdo projekcijas. Šis gyvas, svaiginantis žanrų sintezės pavyzdys tapo vienu geidžiamiausių moderniosios lietuviškos kultūros eksporto produktų.

Užduotis klausymui: Klausydami lietuvių klasikų J. Gruodžio, B. Dvariono, S. Vainiūno kūrinių, ypatingą dėmesį atkreipkite, kaip ir kokiomis priemonėmis yra pateikiama liaudies muzika jų

kūryboje. O kaip folkloro panaudojimas atsiskleidžia kitų kartų lietuvių kompozitorių – B. Kutavičiaus, L. Rimšos ir L. Paulauskio kūrinuose? Aptarkite ir įvardinkite, kas jiems būdinga?

Žodynėlis:

Socrealizmo stilius mene - socialistinis realizmas ir literatūroje, ir mene buvo optimistinis, herojinis bei išties realistiškas. Socialistinis realizmas – ne tik stilius, bet ir metodas, kuris galėjo vesti prie reikiamaiprobuoto mąstymo. Vienas socialistinio realizmo elementų, kuris išėjo ir už Sovietų Sąjungos ribų - nacionalinio identiteto bei stiliaus klausimas. Vienas svarbiausių akcentų - socialistinė kultūra. Socialistinė ji turėjo būti ir savo turiniu, ir forma.

Socrealizmas muzikoje tai - romantinio stiliaus, liaudies dainų citatomis pagrįsta muzika, kuri atitiko sovietinių partinių ideologų propaguojamo socrealizmo stiliaus reikalavimus.

World music - Pasaulio etninė muzika (angl. World music) - įvairiausių pasaulio tautų (tačiau paprastai ne Europos, JAV) etninę (liaudies) muziką apimantis terminas. Šiuo terminu įvardijama ne tik Azijos, Afrikos, Okeanijos, Lotynų Amerikos muzika, tačiau ir Vakarų pasaulio atlikėjų muzika, kurioje gausu rytietišku, egzotišku motyvų. Kita vertus, ne tik įvairių kraštų liaudies muzika, bet ir kiti tu šalių muzikos stiliai, turintys egzotišką skambesį (pvz., klasikinė indų muzika, Brazilijos populiarioji muzika, morna, sufijų muzika, regis ir kt.) priskiriami world music kategorijai.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Gaidamavičiūtė R., *Nauji lietuvių muzikos keliai. Straipsnių rinkinys*, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2005

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika -„Alma littera“, Vilnius 2001;

Avramecs B., Muktupavels V., *Pasaulio muzika*, Vilnius: Kronta, 2000

Pamokos „Liaudies muzikos motyvai ir tautiškumas didžiųjų rusų klasikų kūryboje“ scenarijus

Uždaviniai:

Susipažinę su įvairiais didžiųjų Rusijos klasikų muzikos pavyzdžiais, mokiniai gebės suvokti ir tautinio savitumo kontekstą Europoje, ir įvertinti tautiškumo apraiškas bei formas XIX a. Rusijos kūrėjų muzikoje, įsisavinti kokiais būdais ir priemonėmis tautinį charakterį kūrė skirtingų kartų Rusijos kompozitoriai.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins tautinio savitumo ieškojimų priežastis XIX a. Rytų Europos šalyse, Anglijoje, JAV;

Gebės apibūdinti kokiomis aplinkybėmis XIX a. formavosi tautinis muzikos stilius Rusijoje, kokią reikšmę rusų muzikos istorijoje turėjo „Galingojo sambūrio“ susiformavimas ir veikla;

Įsisavins kokiais būdais ir priemonėmis skirtingų kartų XIX a. rusų kompozitoriai kūrė tautinio charakterio muziką

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

M. Glinka op. „Ruslanas ir Liudmila“ uvertiūra , Farlafo rondo, kt. fragmentai

A Borodinas op. „Kunigaikštis Igoris“ uvertiūra

M. Musorgskis op. „Borisas Godunovas“ fragmentai, Prologas: Boriso monologas, Varpų scena

M. Musorgskis siuita fortepijonui „Parodos paveikslėliai“ fragmentai

Papildomi:

N. Rimskis- Korsakovas „Rusų Velykų uvertiūra“, simf. poema „Šecherezada“ fragmentai

P. Čaikovskis 4,5 simfonijų fragmentai, op. „Eugenijus Oneginas“ fragmentai (pvz. Lenskio arija)

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kokios aplinkybės įtakojo tautinio stiliaus formavimąsi XIX a. Rusijoje?

Kaip apibūdintumėte, koku stilistiniu braižu išsiskyrė ir Vakaruose, ir Rusijoje kaip autentiškas tautos atstovas pripažintas M. Glinka?

Įvardinkite, kas buvo „Galingasis sambūris“ ir kokias idėjas jis skleidė?

Apibūdinkite, kokiais būdais ir priemonėmis skleidė tautiškumą muzikoje „Galingojo sambūrio“ atstovai? Kaip rusiškas charakteris perteikiamas kitų rusų kompozitorių muzikoje?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Dėstant šią temą reikėtų pabrėžti tai, jog apskritai tautiškumas XIX a. muzikoje ypatingai sustiprėjo. Tautinio savitumo ieškojimai buvo itin pastebimi Anglijoje, Prancūzijoje, JAV, Rusijoje ir tose Rytų Europos šalyse, kurių kompozitoriai norėjo būti lyginami su austrų ir vokiečių kompozitoriais. Remdamiesi liaudies dainomis ir šokiais arba imituodami jų muzikos charakterį kompozitoriai galėjo išplėtoti etninį stilių.

Rusijoje iki XIX a. pasaulietinę muziką daugiausiai kūrė kompozitoriai, atvykę iš Italijos, Prancūzijos arba Vokietijos. Pirmasis kompozitorius, pripažintas ir Vakarų Europoje, ir Rusijoje kaip autentiškas tautos atstovas, prilygstąs Vakarų amžininkams, buvo Michailas Glinka. Jo garsiosiose operose „Gyvybė už carą“ ir „Ruslanas ir Liudmila“ kūrybingai panaudojamos rusų liaudies dainoms artimos dermės, varijavimo technika, rusiškas charakteris, esama ir liaudies dainų citatų. Pasiklausykite siūlomų muzikos pavyzdžių, aptarkite su mokiniais kaip juose vystomi liaudiški motyvai.

Vienas talentingiausių šio sambūrio narių – Modestas Musorgskis. Žymiausias jo kūrinys – opera „Borisas Godunovas“ (1868–1874). Libretą parašė pats kompozitorius pagal A. Puškino tragediją. Ši istorinė liaudies muzikinė drama yra 4 veiksmų su prologu. Operoje vaizduojami XVI a. pab. Rusijos istorijos įvykiai. Tai netradicinė opera. Joje šalia pagrindinių veikėjų svarbus vaidmuo tenka liaudžiai. Tad kūrinyje labai reikšmingas choro vaidmuo. Savito kolorito operai suteikia

netradicinė harmonija bei instrumentuotė. Prologe kompozitorius meistriškai kuria senosios Rusijos paveikslą, imituodamas cerkvės varpų skambesį. Iš kitų žanrų kūrinių itin populiaru yra M. Musorgskio siuita fortepijonui „Parodos paveikslėliai“ (1874). Ši dešimties kontrastingų dalių ciklą kompozitorius sukūrė apsilankęs savo bičiulio V. Hartmano kūrinių parodoje, surengtoje po dailininko mirties. Muzikinėmis priemonėmis M. Musorgskis atkuria parodos paveikslus. Juos jungia pasikartojanti rusų liaudies melodijoms artima „Pasivaikščiojimo“ tema, kuria, pasak kompozitoriaus, jis pavaizdavo save, vaikščiojantį po parodą. Pasiklausykite šio kompozitoriaus minėtų kūrinių fragmentų ir aptarkite su mokiniais kaip ir kokiomis priemonėmis kompozitorius kuria tautinį rusišką koloritą.

Kitas ryškus rusų muzikos kūrėjas – Nikolajus Rimskis-Korsakovas, jungiantis pirmąją rusų kompozitorių kartą (M. Glinką ir „Galingąjį sambūrį“) ir XXa. pradžios kompozitorius. Jis skatino muzikos kūrėjus priartėti prie stiliaus, paremto platesniais, eklektiškesniais metodais bei šaltiniais, tačiau jo paties kūryba vis dar buvo veikiamą tautinio stiliaus. Tą įrodo jo nuolatinis domėjimasis rusų folkloru: jis ne tik harmonizavo liaudies dainas ir parengė jų rinkinių, bet ir liaudies muzikai būdingas intonacijas ir harmoniją panaudojo savo kūriniuose. Kompozitoriaus muzika, priešingai nei intensyvus dramatiškas Musorgskio realizmas, pasižymi lakia fantazija ir ryškiomis orkestro spalvomis. Susipažinkite su šio puikaus orkestruotės meistro siūlomais muzikos pavyzdžiais, aptarkite kokiomis priemonėmis autorius skleidžia rusišką tautinį koloritą savo muzikoje.

Nors P. Čaikovskis nelabai domėjosi tautiškumo klausimais ir kūrė kosmopolitiniu stiliumi, vis dėlto savo kūriniams rinkosi rusiškas temas. Pasiklausę kompozitoriaus muzikinių pavyzdžių aptarkite kaip tautiškumas ir rusiškas charakteris atsispindi jo muzikoje.

Rusiškojo tautiškumo apraiškų galima aptikti ir kitų talentingų kompozitorių kūryboje. Tai S. Rachmaninovas, kuris visai nesidomėjo tautiniu judėjimu ir 1917 m. visam laikui išvyko iš Rusijos. Šalia daugybės romansų ir kūrinių fortepijonui itin reikšmingi yra jo II-asis ir III koncertai fortepijonui, pasižymintys giluminiu rusišku dvasingumu ir įėję į pasaulinės muzikos šedevrų lobyną. Papildomai rekomenduojama pasiklausyti ir šio kompozitoriaus muzikos ištraukų.

Užduotis klausymui: Susipažinkite su „Galingojo sambūrio“ grupės atstovų kūryba. XIX a. antrojoje pusėje penki Rusijos kompozitoriai susibūrė į šią grupę siekė naujovių rusų klasikinėje muzikoje per liaudies dainas, senąsias dermes bei liaudies polifoniją. Išklause muzikos pavyzdžius aptarkite kaip ir kokiomis priemonėmis didieji rusų klasikai kūrė tautinį koloritą muzikoje. Įvardinkite priežastis kodėl tuo metu kūrėjams buvo svarbu kurti tautinėje dvasioje? Klausydami kitų Rusijos klasikų muzikos fragmentų, įsidėmėkite jų naudojamą išraiškos priemones tautiniam koloritui atskleisti. Išklause, aptarkite girdėtus pavyzdžius. Pasižymėkite naują informaciją užrašuose.

Žodynėlis:

„Galingasis sambūris“ („Mogučaja kučka“) – XIX a. antrojoje pusėje penki garsiausi Rusijos kompozitoriai susibūrė į grupę, pavadintą „Galinguoju sambūriu“. Jai priklausė A. Borodinas, M. Musorgskis, M. Balakirevas, C. Kiuji ir N. Rimskis-Korsakovas. Jie žavėjosi Vakarų muzika, tačiau jautėsi nutolę nuo Sankt Peterburgo konservatorijos, kurią 1862 m. įkūrė Antonas Rubiņšteinas, orientavęsis į lokiškąjį akademizmą. Jie nusivylė akademinė muzikos įstaiga ir

manė, kad jos mokymo sistema ir vertinimai buvo menkaverčiai. Siekdami naujo jie pasinaudojo prieinamiausia medžiaga – liaudies dainomis, senovinėmis bei egzotiškomis dainomis ir liaudies muzikos polifonija.

Rusų muzika - Rusų muzika apjungia labai platų šios didelės valstybės tautų ir istorijos muzikos paveldą. Į šią sąvoką įeina XVI – XX a. rusų ir tarybinių kompozitorių kūryba, rusų muzikinį folklorą, rusų romansą, populiariąją sovietinio ir posovietinio periodo muziką ir kt. Rusų liaudies muzikos šaknys siekia Kijevo Rusijoje gyvenusių slavų genčių istorinį kultūrinį paveldą. Kadangi etnis kultūrinis kontekstas buvo daugiatautis, todėl rusų liaudies muzika šalia slaviškų motyvų apjungė ir ugro-finų, tiurkų ir kitus prototipus. Dauguma išlikusių liaudies dainų yra pagoniškos kilmės, tik kartais paveiktos krikščioniškosios kultūros.

Literatūra:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Pamokos „XX amžiaus JAV muzika: juodaodžių muzikinės tradicijos (spiričiueliai, bliuzas, džiazas) ir sąsajos su akademinė kūryba. Azijietišku kultūrų įtaka akademinėi muzikai. Minimalizmas.“ scenarijus

Uždaviniai:

Susipažinę su XX a. JAV tradicinės muzika ir jos apraiškomis akademinėje kūryboje, mokiniai galės geriau suvokti įvairialypį tautinį kultūrinį Amerikos kontekstą, įtakojusį muzikos istorijos raidą. Azijietišku kultūrų poveikį akademinės muzikos kūrėjams padės atskleisti amerikietiškojo bei lietuviškojo minimalizmo pavyzdžiai.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai suvoks XX a. tradicinės JAV muzikos reikšmę ir įtaką akademinėi kūrybai, gebės išskirti žymiausius kompozitorius, kurių muzikoje jungiasi tradicinis, populiarusis ir klasikinis stiliai ;

Įsisavins tradicinės JAV muzikos žanrus, jų kilmę, atlikimo specifiką;

Gebės apibūdinti azijietišku kultūrų poveikį JAV užgimusiam muzikiniam minimalizmui;

Gebės išskirti žymiausius minimalizmo krypties kūrėjus ir jų kūrinius

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, audio medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 – Muzika: Nr. 14, 23, 26*), interneto prieigos.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

Tradiciniai juodaodžių spiričiueliai pvz; „Nobody knows the troubles i’ve seen“, „Wade in the water“

G. Gershwin „Porgi and Bess“ fragmentai

Janis Joplin bliuzas „Mercedes Benz“

<http://www.youtube.com/watch?v=i-4AheUI6ls>

S. Reich „Music for 18 musicians“, „Drumming“, „In C“ fragmentai

A. Martinaitis „Cantus ad futurum“ fragmentai

J. Cage „Music of changes“, „4' 33“

Papildomi:

B. Kutavičius „Paskutinės pagonių apeigos“ fragmentai

M. Urbaitis „Lacrymosa“, „Išvaikščiojau mišką, išvaikščiojau lauką“

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kokiais stiliais išsiskyrė Amerikos tradicinė muzika?

Apibūdinkite, kas yra spiričiuoliai ir bliuzas? Kas ir kokiomis aplinkybėmis juos atlikdavo?

Kaip galėtumėte nupasakoti tradicinės Amerikos muzikos įtaką akademinėms kompozitorių kūrybai?

Įvardinkite, kurio garsaus JAV kompozitoriaus kūryboje susijungė tradiciniai amerikietiško bliuzo, džiaz motyvai bei klasikiniai muzikos komponavimo principai?

Kaip apibūdintumėte Azijietiškos kultūros įtaką XX a. JAV muzikos raidai?

Kaip susiformavo minimalizmas muzikoje ir kas jam būdinga?

Paminėkite, kokius žinote minimalizmo atstovus, kas charakteringa jų muzikai?

Kokius galite įvardinti Lietuvos kompozitorius, sukūrusius minimalistinių kompozicijų?

Nupasakokite, kas joms būdinga?

Pamokos eiga:

Metodai: Teorijos pristatymas, pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Šios temos užduotis – išskirti tai, kad Amerikos XXa. muzika iš esmės yra daugiausia Europos muzikos plėtojimas. Daugybė garsių Europos kompozitorių dėl politinių, profesinių ar asmeninių priežasčių reikšmingą savo kūrybingiausio amžiaus dalį praleido JAV. Žymiausi jų – B. Bartokas, P. Hindemithas, I. Stravinskis, A. Schoenbergas ir kiti. Tačiau antra vertus, XXa. Amerikos muzika liko ištikima čiabuvių ir kolonijinės praeities tradicijoms, kultūrinei ir etninei įvairovei.

Amerikos muziką nuo kitų kontinentų muzikos skyrė saviti liaudiški stiliai: regtamas, bliuzas, džiazas, svingas, pučiamųjų orkestrų ir kantri muzika, kaubojų dainos, taip pat afrikiečių ir Afrikos amerikiečių religinės giesmės spiričiuoliai (spiritual), jų ritmai ir tekstūra.

Siūloma užduotis: pasiklausykite spiričiuolių („Nobody knows the troubles I've seen“ ir „Wade in the water“ ar kitų) puikiai tinkančių įvesti mokinius į Amerikos tradicinės muzikos kontekstą. Janis Joplin atliekamas bliuzas „Mercedes Benz“ - iškalbingas ir ryškus bliuzo pavyzdys klausymui ir aptarimui klasėje. Aptarkite ir įvardinkite, kas būdinga tradicinei amerikiečių muzikai.

Iš kur kilę bliuzai, nėra visiškai aišku. XIX a. pabaigoje juodaodžiai Pietų valstijų dainininkai giedodavo raudas. Šis stilius vėliau buvo pavadintas bliuzu. Raudos būdavo giedamos iš sielvarto – gal dėl mylimo netekimo ar darbo praradimo, o gal tiesiog iš nevilties.

O kaip tradicinė muzika plėtojosi Amerikos kompozitorių kūryboje?

Vienas iš ryškiausių JAV kompozitorių G. Gershwinas sujungė tradicinius amerikietiško bliuzo, džiazio motyvus bei klasikinius muzikos komponavimo principus. G. Gershwino „Porgis ir Besė“, kurią jis pavadino „liaudies opera“ (folk opera) yra ir miuziklas, ir opera. Taip ištrinama riba tarp populiariosios, liaudies tradicijų muzikos ir išplėtotų klasikinių tradicijų muzikos. Taip pat ir „Žydroji rapsodija“ (Rhapsody in Blue) tapo tiltu, jungiančiu populiariąją, liaudies ir klasikinę muziką. Čia derinama džiazio kalba ir F. Liszto stiliaus romantizmas.

Užduotis klausymui: Paklausę kompozitoriaus muzikos fragmentų aptarkite kaip ir kokiomis priemonėmis autorius įpynė tradicinės amerikietiškos muzikos motyvus į savo kūrybą? Kaip tai įtakoja muzikos skambesį ir stilistiką?

Kitas svarbus aspektas Amerikos muzikinėje kultūroje tai Azijietišku kultūrų įtaka kompozicijai. Įvairiomis atsitiktinėmis technikomis naudojosi vienas įtakingiausių Amerikos kompozitorių – Johnas Cage'as. Jis jas apibendrino ir pavadino neapibrėžtumu. Kai kompozitorius atsisako visų kompozicijos elementų kontrolės, klausytojas girdi atskirus garsus, nesitikėdamas, kad muzika sujaudins, ir neieškodamas jos prasmės. Garsai gali būti nenumatyti iš anksto – klaida ar atsitiktinis triukšmas yra visiškai priimtini. Muzika nevertinama, ji yra tiesiog trukmė, tai ką galima išmatuoti laiku. Kad ir kokia keista atrodytų ši estetika, skatinanti visišką diletantizmą, ji pagrįsta Rytų filosofija. Kituose savo kūrinuose Cage'as taip pat atsižadėjo kompozitoriaus valios vardan įvairių atsitiktinių dalykų, tokių kaip kinų „Permainų knyga“, kuri lėmė „Permainų muzikos garsų aukščius. Pasiklausykite jo kūrinių, aptarkite šiuos veiksnius su mokiniais. Verta paminėti, kad kaip keistai tai atrodytų, tačiau šio kompozitoriaus kūryba labai siejosi su vis didėjančiu susidomėjimu dzenbudizmu.

Azijietiška muzika, nuo 7-jo dešimtmečio dažnai skambanti Šiaurės Amerikoje, kompozitorius skatino plėtoti paprastesnio stiliaus muziką, kurioje svarbiausia yra subtili melodija, intonacija ir ritmas. Indiškų ragų improvizacijos, jų besikaitaliojantys ritminiai dariniai, mikrotoniniai intervalai tapo vienu iš įkvėpimo šaltinių. Sintezatoriai tapo patogią priemone improvizuoti skambant įjanksčiau ir rašytam ritminiam ir melodiniam dariniui. Roko muzika, perėmusi džiazio, bliuzo, liaudies, elektroninės bei azijietiškos muzikos elementus, buvo daugelio kompozitorių, gimusių ketvirtajame dešimtmetyje ir vėliau, bendra patirtis. Tokiame kontekste formavosi ir kompozitoriai minimalistai.

Pasiklausykite S. Reicho minimalistinių kompozicijų iš siūlomo kūrinių sąrašo. Kalbant apie minimalizmą reikėtų aptarti ir jo susiformavimo aplinkybes. Ieškodami paprastumo arba priešindami serijinės muzikos sudėtingumui daug kompozitorių susidomėjo vadinamuoju minimalizmu. Šios pakraipos muzikos - ritmikos, melodikos, harmonijos ir instrumentuotės – žodynas buvo sąmoningai labai ribotas. S. Reichas išplėtojo kanoną primenantį būdą muzikantams grojant tą pačią muziką truputį perstūmus frazes. Tie patys įrašai buvo sudedami vienas ant kito taip, kad antrasis šiek tiek atsiliktų nuo pirmojo. Apskritai kompozitorių minimalistų kūrinius galima atpažinti iš nuolat pasikartojančios muzikos: trumpi motyvai, frazės, nepertraukiamas ritminis pulsas, tolygi, be kontrastų dinamika ir ilga kūrinio trukmė – tarsi iki begalybės auganti muzika. Galima įdėmiai klausytis, paversti fonu ar apskritai nepastebėti. Muzikos kalbos paprastumas ir ritminis pulsas patiko daugeliui klausytojų – ir tiems, kuriems patiko modernus skambesys ir tiems, kurie klausėsi džiazio, roko, elektroninės muzikos. Žymiausi minimalizmo atstovai amerikiečiai – Teris Railis, Filipas Glasas ir Stivas Raichas.

Lietuvoje minimalizmo apraiškų galima aptikti B. Kutavičiaus, M. Urbaičio, A. Martinaičio kūryboje. Manifestiniu sakralinio minimalizmo pavyzdžiu galima laikyti B. Kutavičiaus „Paskutines pagonių apeigas“. Šis kūrinys iš esmės yra totali sutartinių (arba polisutartinių) rekonstrukcija, remiantis elementaria diatonika, pulsaciniu ritmu ir efektingu choro judėjimu salėje. Ilgai skambantis mažorinio nonakordo burdonas, begaliniai trumpų frazių kanonai - tipiška minimalistiniai, tačiau pagrindinė dramatiška ir romantiška pabaigos kulminacija pasiekama koliažo būdu, vienu metu skambant kelių skirtingų stilių muzikai. Kitokį, artimesnį amerikietiškam minimalizmo tipą pasirinko M. Urbaitis, ryškiausias šios krypties ideologas, studijavęs ir propagavęs minimalistinę muziką paskaitose ir perklausose. „Išvaikščiojau mišką, išvaikščiojau lauką“, „Lacrymosa“ – puikūs šio autoriaus pavyzdžiai klausymui ir aptarimui. Martinaičio kantatoje "Cantus ad futurum" 2 sopranams ir barokiniam ansambliui laisvai derinama minimalistinė sutartinių medžiaga, pseudobarokiniai, roko motyvai ir retų paukščių rūšių išnykimą apraudantys tekstai.

Užduotis klausymui: Šį kartą klausantis žymių XX amžiaus amerikiečių kompozitorių ir minimalizmo atstovų muzikos fragmentų atkreipkite dėmesį į tai kaip ir kokiais būdais šių kūrėjų muzikoje atsispindi azijietiško kultūrų įtaka? Aptarkite ir palyginkite girdėtą medžiagą. Apibūdinkite, kokie yra lietuviškojo minimalizmo ypatumai? Fiksuokite naują informaciją užrašuose.

Žodynėlis:

Spiričiuelis – (angl. spiritual) JAV juodaodžių liaudies muzikos svarbiausias žanras, religinio turinio giesmė. Susiklostė XIX a. pradžioje JAV pietuose (iš afrikietiškojo, anglų ir keltų folkloro). Dažniausiai biblinės tematikos, liūdno ilgesingo nuotaikos.

Bliuzas - (angl. blues) – JAV vokalinis, vokalinis – instrumentinis, o vėliau ir instrumentinis žanras, kurio formavimuisi didžiausios įtakos turėjo vergų, gyvenusių pietinėse valstijose, ypač prie Misisipės deltos, dažniausiai liūdno darbo dainos ir religinės giesmės (spiričiueliai, gospelai). Bliuzas išsiskiria savo muzikine forma: posmelį sudaro 3 eilučių posmas, kurio antra eilutė tiksliai atkartoja pirmąją, kiekvienai eilutei skirti 4 muzikos taktai, taigi iš viso susidaro 12 taktų muzikinė – harmoninė struktūra. Bliuzui būdinga ir specifinė dermė, kurioje ypač intonuojami III ir VII- tas laipsniai bei sinkopinis ritmas ir ryškiai pabrėžiamos silpnosios takto dalys.

Miuziklas - muzikos žanras, beveik niekuo nesiskiriantis nuo šiuolaikinių muzikinių filmų ar roko operų, atsiradęs Amerikoje. Miuziklo siužetas ir muzika yra pramoginio, estradinio pobūdžio, daug šokama

Literatūra:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika - „Alma littera“, Vilnius 2001;

Pamokos „Muzikos edukacinė ir terapinė reikšmė“ scenarijus **Kodėl ir kaip mus veikia muzika? Girdėti ir klausyti.**

Uždaviniai:

Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį Taikant lyginamąjį metodą, apžvelgti terapinės ir edukacinės muzikos poveikio žmogui reikšmę ir ypatumus.

Nagrinėjant muzikos pavyzdžius ir video medžiagą, įsisavinti įvairius muzikos suvokimo lygmenis

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins skirtingos muzikos poveikį aplinkai ir sau;

Suvoks terapinio ir edukacinio muzikos poveikio ypatumus;

Apibūdins ir palygins skirtingą įvairios girdimos ir klausomos muzikos poveikio pobūdį

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video ir audio medžiagos, (Dalis pavyzdžių - *Menu pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 Filmų ištraukos: Nr.1, 3 Muzika: Nr.11, 12, 13, 14*), interneto prieigos.

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

O. di Lasso madrigalas „Matona mia cara“

J. S. Bach Mišios h – moll (Gloria, Agnus Dei)

Filmas „Amadeus“ (rež. Milos Forman, 1984m.) ištraukos.

B. Kutavičius oratorija „Paskutinės pagonių apeigos“ fragmentai

The Betales, A. Mamontovo, J. Šeduikytės atliekamos dainos

Papildomi:

A.Lloyd Weber miuziklo „Jesus Christ super star“ fragmentai

Filmas „Copying Beethoven“ (rež. Agnieszka Holland, 2006 m.)

Pamokos pasiruošimui ir eigai rekomenduotini klausimai:

Kaip mes suvokiame muziką?

- Kaip manote, koks gali būti muzikos poveikis?
- Kaip jums atrodo, ar skirtingų stilių ir epochų muzika vienodai veikia mūsų klausą ir emocijas?
- Nuo ko jūsų manymu priklauso muzikos poveikis, kokie gali būti jo skirtumai?
- Kaip galėtumėte apibūdinti kokio pobūdžio informaciją mums suteikia muzika?
- Kaip galėtumėte paaiškinti, kiek svarbus ir kodėl yra išankstinis pasiruošimas klausant muzikos?
- Ką jūsų manymu lemia žmogaus žinios klausantis muzikos?
- Kaip jums atrodo, koks skirtumas tarp *girdėti muziką* ir *klausytis muzikos*?

- Kokį vaidmenį muzika atlieka jūsų gyvenime? Kokios asmeninės muzikinės patirtys jums atrodo įsimintiniausios, įdomiausios ir vertingiausios? Kodėl?

Pastaba: Klausimus mokytojas mokiniams gali pateikti tiek žodžiu, tiek raštu. Apklausa raštu galėtų būti kaip vienas iš būdų įvadui į temą arba jos apibendrinimui.

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Kadangi pirmoji pamoka – pažintinė, supažindinus mokinius su Muzikos dalyko mokymosi ir užduočių atlikimo principais, ją galima pratęsti pokalbiu apie tai kaip muzika veikia žmogų, ką ji jam sako, kaip įtakoja? Kokią muziką mes girdime ir kokios mes klausomės, kaip ją suvokiame? Ar reikia pasiruošimo, nusiteikimo muzikos klausymui? Vienas iš muzikos poveikių yra terapinis. Egzistuoja net visa mokslo šaka – muzikos terapija, kurios svarbiausius aspektus nenukrypstant į giluminį šios srities analizavimą vis dėlto verta aptarti pamokoje. Svarbu išryškinti tai, jog muzika turi tokį platų spektrą terapinių galių.

Muzika yra neverbalinė kalba, kuri įgalina mus bendrauti, sąveikauti, pažinti vienas kitą be žodžių .

- Muzika veikia mūsų emocijas, padeda jas išreikšti, sureguliuoti
- Muzika padeda įsiminti bei prisiminti
- Muzika- leidžia pažinti save, išreikšti, atspindi mūsų identitetą
- Muzika gali būti stiprus motyvas veikti
- Muzika padeda sukelti tam tikras asociacijas, vaizdinius
- Muzika gerina klausymo įgūdžius bei kalbos suvokimą
- Muzika padeda suvokti laiką, erdvę

Remiantis šiais muzikos terapijoje plačiai vartojamais teiginiais galimas pamokos pokalbis apie muzikos terapinę funkciją.

Siūloma tema diskusijai:“ *Kaip suprantate skirtumą tarp klausyti muzikos ir girdėti muziką?*“

Užduotis klausymui: Pasiklausę skirtingų muzikos kūrinių iš siūlomo muzikos sąrašo, padiskutuokite, kokį poveikį kiekvienas iš jų daro klausytojui ? Aptarkite, kokias mintis ir emocijas sukėlė siūlomos muzikos klausymas. Kaip dar muzika veikia žmogų? Švietėjiškai, t.y. atlieka edukacinę funkciją. Muzika mums suteikia ir labai nemažai istorijos, geografijos, kalbų ir kitų sričių žinių. Aptarkite klausytus muzikos pavyzdžius ir tai kiek kokios naujos informacijos ji suteikė ? Naujas žinias pasižymėkite užrašuose.

Žodynėlis:

Muzika – garsų menas, meniškas garsų komponavimas ir tokių akustinių kompozicijų atlikimas

Muzikos suvokimas – psichinių procesų, vykstančių klausantis muzikos, visuma. Tai yra muzikos psichologijos tyrimų sritis, aiškinanti gebėjimą suprasti muziką kaip specifinę akustinę informaciją, grindžiamą jutimais ir intelektu.

Raktiniai žodžiai paieškai internete: *muzika, muzikos terapija, music*

Socialinis muzikos aspektas:

Muzikavimas kaip bendravimo forma (muziko, atlikėjo reikšmė, atlikėjo kultas)

Uždaviniai:

Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį
Suvokti ir įvertinti muzikos kaip bendravimo formos svarbą
Susipažinti su įvairiomis muzikinio komunikavimo formomis dabartyje ir praeityje
Apžvelgti, aptarti ir įvertinti muziko atlikėjo reikšmę, atlikėjo kulto fenomeną

Laukiami rezultatai

Mokiniai įsisavins ir apibūdins muzikos kaip komunikavimo formos reikšmę istorijos ir dabarties kontekste;
Išsiaiškins muzikos kaip bendravimo formos būdus, priemones;
Įvardins ir reflektuos individualius muzikos kaip bendravimo formos potyrius;
Gebės įvardinti muziko atlikėjo reikšmę muzikiniam komunikavimui, įvertins muzikos atlikėjo kulto fenomeną

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 - Muzika: Nr.16 Filmų ištraukos: Nr: 2*)

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

A.Mamontovo, „The Beatles“ (kitų pop atlikėjų atliekamos dainos)

G. F. Haendel „Vandens muzika“

Papildomi:

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ rež. Gerard Corbiau, 1994 m.

F. Chopin Revoliucinis etiudas Op. 10, No. 12

Pamokos eigai ir pasiruošimui rekomenduotini klausimai:

Kaip manote, kokios gali būti muzikinio komunikavimo galimybės?

Kokius bendravimo per muziką būdus šiais laikais galėtumėte apibūdinti?

Kaip manote, kokiais būdais ir formomis galėjo funkcionuoti muzikinis komunikavimas praeityje? (pvz.; renesanse, baroke)

Kaip jums atrodo, koks yra muziko-atlikėjo vaidmuo muzikiniame bendravime?

Kaip suprantate muziko-atlikėjo kultą, kokius žinote kultinius praeities ir dabarties muzikos atlikėjus?

Pamokos eiga

Metodai: Pasakojimas, teorijos pristatymas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, diskusija, rašinys (esė).

Atmintinė mokytojui:

Temą galima pradėti laisvu pokalbiu apie komunikavimą per muziką, aptariant su mokiniais kokią įtaką muzikiniam komunikavimui šiandien turi televizija, radijas, klubinė kultūra, internetas ir pan. Apklausa žodžiu galėtų paskatinti mokinius apmąstyti kaip galima komunikuoti muzikos pagalba – pradedant nuo jų asmeninės kasdienės patirties ir tęsiant temą istoriškai. Žvelgiant į muzikinį komunikavimą istoriškai reikėtų aptarti ir palyginti muzikinio komunikavimo būdus ir formas – pvz; vaizdingai nupasakoti kaip Renesanso ir Baroko laikais klestėjo dvarų kultūra, kur muzikinės puotos buvo viena pagrindinių bendravimo formų.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Šiame kontekste siūloma pasiklausyti G .F. Hendelio „Vandens muzikos“ fragmentą, kaip puikiai atspindintį baroko epochos pobūvių dvasią. Aptarkite kūrinio sukūrimo ir pirmojo atlikimo detales, padėsiiančias geriau įsivaizduoti tų laikų muzikinį komunikavimą. Vaizdingai istorinio muzikinio komunikavimo temą pratęskite fragmentu iš filmo „Farinelli“. Dar viena iš svarbių muzikinio komunikavimo formų Baroko epochoje buvo operos teatrai, kurių aplinka vaizdžiai parodyta filmo fragmente. Pažiūrėkite filmo ištrauką, aptarkite matytą ir klausytą medžiagą. Tęsiant temą, paklauskite F Chopino Revoliucinį etiudą – šis kūrinys puikiai parodo, kaip per muziką galima pareikšti savo poziciją, siųsti žinią pasauliui. Kaip jums atrodo, šalia politinių kūrinio sukūrimo aplinkybių, kokią esminę žinią perteikia kūrinys?

Tema atveria ir muziko atlikėjo kulto problematiką – papasakokite žymiojo Baroko laikų atlikėjo Farinelio kulto istoriją, sulyginkite su šiuolaikiniais Lietuvos ir užsienio kultiniais atlikėjais (pvz: A. Mamontovas, „The Beatles“ ar kt. , sulyginimui galima paklausti šių atlikėjų muzikos fragmentus) Galima diskusija: „Atlikėjo kultas – istorija ir dabartis“. Kokius žymius kultinius Lietuvos ir užsienio atlikėjus žino ir vertina mokiniai, kodėl?

Siūloma užduotis: Atlikite tyrimą apie pasirinktus arba mokytojo pasiūlytus kultinius istorinius muzikus atlikėjus, sulyginkite juos su šiuolaikiniais, parašykite esė šia tema.

Žodynėlis:

Muzikantas – muzikuojantis, grojantis kokiu nors muzikos instrumentu asmuo

Muzikas – juo gali būti vadinamas muzikos kūrėjas, muzikos specialistas, žinovas, taip pat ir įvairių krypčių muzikos atlikėjas profesionalas.

Asmenybės kultas – sąvoka apibūdina kažkokios asmenybės, politikos ar kultūros veikėjo (grupės, dainininko, režisieriaus, aktoriaus ir pan.) garbinimą

Pamokos „Muzikos paskirtis ir adresatas“ scenarijus

2.Pramoginė, populiarioji muzika

Uždaviniai:

Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį
Susipažinti su įvairiomis pramoginės, saloninės muzikos formomis bei žanrais
Palyginti kuo pramoginės saloninės muzikos formos skiriasi nuo kitokios paskirties muzikos

Suvokti muzikos pramogai kilmę, įvardinti jos prasmę ir adresatą

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins pramoginės muzikos funkciją ir paskirtį;

Gebės įvardinti pramoginės muzikos estetinį-emocinį poveikį aplinkai ir sau;

Gebės atpažinti, apibūdinti ir palyginti įvairių epochų pramoginės/populiariosios muzikos formas

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės: reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2. Muzika: Nr. 16, 20, 21, 22; Filmų ištraukos: Nr.2*), interneto prieigos

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

O di Lasso „Matona mia cara“,

G.F. Haendel „Vandens muzika“

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ (rež. Gerard Corbiau, 1994 m.)

P.Čaikovskio romansai, F. Schuberto dainos

Jurgos Šeduikytės, Stingo ar kt. atlikėjų dainos

Papildomi:

A.Lloyd Webber miuziklas „Jesus Christ superstar“ ištraukos

F. Chopin Valsai, mazurkos fortepijonui

C. Janequin „Les chant de oiseaux“

Rekomenduotini klausimai pamokos eigai, apklausai, užduotims

- Kas jūsų manymu yra pramoginė/populiarioji/saloninė muzika ir kam ji skirta?
- Kaip jums atrodo, kokios gali būti pramoginės muzikos formos?
- Kokius žinote praeities epochų pramoginės/saloninės muzikos žanrus?
- Kaip jūs manote, kada ypatingai suklestėjo pramoginė-populiarioji muzika? Kas tai įtakojo?
- Koks yra ar gali būti pramoginės/populiariosios muzikos poveikis?
- Kur skamba populiarioji pramoginė muzika šiandien? Kur ji buvo atliekama praetyje (renesanso, baroko, romantizmo laikais)?

Pamokos eiga

Metodai: pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Ši tema gali prasidėti pokalbiu kaip mokiniai supranta šiandien kas yra pramoginė muzika, kokias jie žino jos apraiškas.

Siūloma užduotis: Išklauskite ir kelių žinomų šių dienų populiarių atlikėjų atliekamų kūrinių. Kokias emocijas ir mintis kelia ši muzika, kam ji skirta, kaip ji veikia žmogų? Aptarimą galima sklandžiai pratęsti kitų muzikos pavyzdžių klausymu.

O kas buvo pramoginė muzika renesanso ar baroko laikais? Madrigalas – vienas iš pasaulietinių pramoginių renesanso epochos muzikos žanrų, dažnai koncertų salėse atliekamas ir šiandien.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Išklauskite siūlomus muzikos pavyzdžius. Apibūdinkite kokia buvo tų laikų muziką pramogai, kai klestėjo dvarų kultūra, kuri neapseidavo be pobūvių? Baroko muzikos pramogai pavyzdys - G.F. Hendelio „Vandens muzika“, atskleidžianti prabangios puotos nuotaiką. Aptarkite, kaip muzikinės pramogos operos teatre dvasia parodyta ir filme „Farinelli“? O kokį pavadinimą pramoginė muzika įgavo romantizmo laikotarpiu? Pasiklausykite F.Šopeno valsų, mazurkų, polonezų, P.Čaikovskio romansų ar F.Šuberto dainų. Aptarkite kas būdinga šiai muzikai?

Vis dėlto, labiausiai populiarioji muzika suklestėjo XX amžiuje. kai sąvoka „pop muzika“ buvo tiesiogiai susieta su sąvoka „pop kultūra“. Miuziklas – vienas iš XX amžiaus pramoginių sceninių žanrų. Čia galite prisiminti kokie miuziklai jau yra skambėję Lietuvos koncertinėje estradoje, gal kas iš mokinių yra apsilankę tokia renginyje? Klausymui labai tiktų ištraukos iš A.Lloyd Weberio miuziklo „Jesus Christ superstar“ . Apibendrinkite muzikos kūrinių klausymą ir jų aptarimą bei analizę apklausa raštu su jūsų parengtais klausimais.

Žodynėlis:

Populiarioji, pramoginė muzika – dauguma tokios muzikos pavyzdžių pasižymi pramogai, pasilinksminimui, skirtu muzikos turiniu, nesudėtinga muzikine kalba, paprastomis ir greitai įsimintinomis melodijomis. Šiai kryptiai priskiriamos lengvosios muzikos rūšys – estradinės, pop dainos, elektroninė šokių muzika, kai kurie džiazas, nesudėtingi melodingi simfoninės ir kamerinės muzikos kūriniai, muzikinio teatro žanrai.

Madrigalas – renesanso laikotarpiu paplitęs polifoninis vokalinis pasaulietinio pobūdžio kūrinys

Miuziklas – JAV susiformavęs pramoginio siužeto ir turinio muzikos žanras, beveik nesiskiriantis nuo roko operos ar muzikinių filmų.

Raktiniai žodžiai internetinei paieškai: *saloninė muzika, mazurka, valsas, romansas*

Pamokos „XX amžiaus muzika:

Muzikos stilių ir krypčių gausa kaip muzikos kūrėjo individualybės visuomenėje svarba“ scenarijus

Uždaviniai:

Klausydami įvairių XX amžiaus muzikos pavyzdžių, mokiniai susipažins su ryškiausių praeitojo šimtmečio muzikos stilių raiškos ypatumais, jų kūrėjais, gebės suvokti ir įvertinti XX a. muzikos stilių individualumo ir gausos aplinkybes, lėmusias laisvą kūrybos erdvę bei muzikos meno statuso nepriklausomybę

Laukiami rezultatai:

Mokiniai susipažins su XX a. vyravusius muzikos stiliais bei muzikos kūrėjais;

Išsiaiškins kokios aplinkybės lėmė praėjusio amžiaus stilių įvairovę;

Gebės apibūdinti kokį statusą XXa. įgavo muzikos menas ir kokiomis formomis tai pasireiškė

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 – Opera ir baletas: Nr. 5, 11; CD 2 – Muzika: Nr. 14, 23,)*

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

R. Strauss opera „Salome“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

A. Schoenberg „Mėnulio Pjero“ fragmentai,

A. Schoenberg Penkios pjesės fortepijonui op. 23

C. Debussy preliudas „Paskendus katedra“

S. Reich „Music for 18 musicians“

I. Stravinskis Baletas „Šventasis pavasaris“ fragmentai

Papildomi:

R. Strauss Simfoninė poema „Taip kalbėjo Zaratustra“ Fragmentai

D. Prokofjevas baletas „Romeo ir Džiuljeta“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

B. Kutavičius oratorija „Paskutinės pagonių apeigos“

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Kaip įvertintumėte, kokį statusą muzikos menas įgauna XX amžiuje ir kodėl?

Kaip apibūdintumėte aplinkybes, įtakojusias ypatingą stilių bei kryptių gausą atvėrusią XX a. muzikos istoriją?

Įvardinkite, kokie muzikiniai stiliai ir kryptys ryškiausiai pradėjo formuotis XXa pradžioje, kas jų kūrėjai?

Kokius žinote impresionizmo muzikoje atstovus? Kokias idėjas jie perteikė muzikoje?

Kokie jums žinomi ryškiausi ekspresionizmo muzikos kūrėjai? Kokias idėjas jie kultivavo savo kūryboje?

Kas buvo serializmo muzikoje pradininkas? Kaip dodekafoninė muzika įtakojo muzikos istoriją?

Abibūdinkite, kokios kitos muzikinės kryptys susiformavo XX a. muzikoje? Kokius žinote ryškiausius jų atstovus?

Ką žinote apie minimalizmą muzikoje?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Šios temos uždavinys – glaustai ir koncentruotai atskleisti labai įvairialypę ir be galo turtingą XX amžiaus muzikos kultūros paletę bei pasistengti įvertinti kokį statusą, palyginus su jau analizuotomis epochomis įgavo šis menas praeitame amžiuje. Šiam tikslui parinkti siūlomi muzikos fragmentai klausymui pamokoje – skirtingų XXa. vyravusių muzikos srovių pavyzdžiai. Jų, pagal galimybes rekomenduojama išklausti kuo daugiau, kad XX amžiaus muzikos panorama atsiskleistų kuo plačiau, bandant suprasti ir įvertinti kas tampa svarbu ir aktualu šio amžiaus muzikos menui.

Galima teigti, kad muzikos statusas tapo absoliučiai nepriklausomas ir individualus. Vien tai kokios visiškai skirtingos kryptys egzistavo muzikoje ir netgi vienu metu, jau byloja apie XX amžiaus muzikinės kultūros kontraversiškumą.

Impresionizmas, ekspresionizmas, serializmas, atonalizmas, avangardizmas, neoklasicizmas, minimalizmas ir t.t. Įvedant mokinius į pamokos temą, svarbu pabrėžti, jog tokią sunkiai aprėpiamą įvairovę iš dalies lėmė ir labai intensyvūs politiniai įvykiai (taika, vyravusi tarp dviejų pasaulinių karų 1918 – 1939m. buvo tyla prieš audrą, 1917 m. revoliucija Rusijoje, Italijos, Ispanijos diktatorių režimai ir kt.) Tokios aplinkybės įtakėjo tai, jog skirtingų šalių muzika pasuko skirtingomis kryptimis, todėl chronologiškai nagrinėti šio sudėtingo muzikos amžiaus neverta.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Drąsių muzikinių naujovių atsirado jau 1914- 1930 m., nors daugelio jų užuomazgų galima aptikti jau anksčiau – pvz.; 10 dešimtmetyje Prancūzijoje gimusiame impresionizmo mene. Pasiklausę žymiausio muzikos impresionisto C. Debussy preliudų, pabandykite nupasakoti ir apibūdinti kaip ir kokiomis naujomis muzikos išraiškos priemonėmis kompozitoriai impresionistai stengėsi perteikti regimųjų ar girdimųjų išpūdžių, antikinio meno kūrinių, tolimųjų kraštų egzotikos sukeltas nuotaikas? Aptarkite girdėtą muziką ir naujų impresionizmo išraiškos priemonių panaudojimą bei girdėtą rezultatą. Atkreipkite dėmesį į naują muzikos skambesio spalvingumą, išplėstas dermių ribas, harmoniją, faktūrą. Įvardinkite ir apibūdinkite šiuos elementus, kokie jie?

Muzikinio ekspresionizmo dvasią puikiai atskleidžia žymiausio XXa. pradžios vokiečių kompozitoriaus Richardo Štrauso muzikiniai pavyzdžiai. Kompozitorius ypatingai pasižymėjo .kultivuodamas simfoninės poemos ir operos žanrus. Simfonines poemas R. Strausas kūrė ir pagal filosofines, ir pagal iliustracines programas („ Taip kalbėjo Zaratustra“, „Tilis Ulenšpygelis“, „Don Kichotas“ ir kt.) Jo garsioji opera „Salomėja“ sukurta 1905 m. pagal O.Wildo pjesę – vienas ryškiausių ekspresionizmo operos pavyzdžių. Šiame iš Biblijos paimtame siužeto variante Salomėja savo garsiuoju šokiu su septyniomis skraistėmis vilioja Erodą, kad šis atneštų jai Jono Krikštytojo galvą ir ji galėtų pabučiuoti jo šaltas lūpas.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Pasiklausykite siūlomų pavyzdžių ir aptarkite kaip R. Štrausas efektinga orkestruote, ritmo naujovėmis ir itin vaizdinga harmonija perteikia siaubingą dramos nuojautą ,filosofinį pradą ir simbolizmą. Operos „Salomėja“ ekspresionistinį išpūdį papildykite ištraukos iš LNOBT pastatymo peržiūra ir aptarimu. Įvardinkite ir nupasakokite kokie muzikos ir vaizdo fragmentuose girdėti ir matyti ekspresionizmo muzikinės kalbos elementai laikomi būdingiausiais šiam stiliui? Pasižymėkite nežinomą informaciją užrašuose.

Kita kertiniai svarbi XX a. muzikos figūra – Arnoldas Šionbergas. Jis, tęsdamas labai chromatizuotą bet vis dar tonalią R. Wagnerio muzikos kalbą, vėliau pasuko nauju keliu – nuo atonalumo serijinės muzikos link. Serijinė kompozicija remiasi jo išrastu metodu, kai iš visų dvylikos chromatinės gamos garsų sudaromos serijos (dvylikatonės sekos), kuriose stengiamasi išvengti konsonansinių ar harmoninių santykių. Pasiklausykite siūlomų šio kompozitoriaus kūrinių. „Mėnulio Pjero“ laikomas vienu nuostabiausių ekspresionistinių A. Schoenbergo kūrinių. Aptarkite kaip visame 21 dainos cikle panaudojama *Sprechgesang* technika (kalba-dainavimas), kurios dėka ypatingai ekspresyviai ir efektingai atskleidžiami slapčiausi jausmai. Penkios pjesės fortepijonui op. 23 – jau dodekafoninės muzikos pavydžiai. Verta atkreipti dėmesį, jog A. Šionbergas ir jo mokiniai

pasekėjai (A. Bergas, A. Vėbernas; ši trijulė dar vadinama Naujaja Vienos Mokykla) plačiai taikė ir išplėtojo dodekafonijos principą savo kūryboje.

Dar viena išskirtinė XXa. muzikos istorijos figūra yra Igoris Stravinskis. Per savo ilgą karjerą kompozitorius ne tik dalyvavo kuriant reikšmingiausias XX a. pradžios muzikos naujoves, bet ir pats daug jų išrado. Baletą „Šventasis pavasaris“ dabar galima vadinti žymiausiu XX a. kūrinium, tačiau jo premjera Paryžiuje sukėlė siaubingą skandalą. Baletas sukretė klausytojus kaip primityvizmo viršūnė, niekas tuomet nesugebėjo įžvelgti I. Stravinsko novatoriškumo. Nauji buvo ne tik ritmai, bet ir anksčiau negirdėti orkestro efektai, akordų deriniai- ir visa tai jungia negailestinga logika, primityvi jėga. Pasiklausykite šio kūrinio ištraukų ir aptarkite su mokiniais paminėtus faktus, muzikos poveikį ir kūrinio išskirtinumą.

Užduotis klausymui: Išklaušę A. Šionbergo, I. Stravinskio (pagal galimybes ir kitų siūlomų autorių) muzikos fragmentų aptarkite ir apibūdinkite kas būdinga šių kompozitorių muzikinei kalbai? Kuom ji buvo nauja XX-jam amžiui? Temos ir visų klausytų muzikos pavyzdžių apibendrinimui dar kartą pasamprotaukite kokios aplinkybės lėmė muzikos stilių ir kryptių gausą. Kaip tai įtakojo muzikos meno statusą?

Tai tik keletas labai ryškių XX a. muzikos kūrėjų, be kurių muzikos istorija būtų sunkiai įsivaizduojama. Labai ryškių kompozitorių, muzikos srovių būta žymiai daugiau. Muzikos meno statuso laisvei ir apskritai kūrėjo laisvės išpūdžio sustiprinimui galima pasiklausti ir aptarti dar kelių praeito šimtmečio kompozitorių kūrinius. Tai galėtų būti S. Prokofjevo, S. Reicho, B. Kutavičiaus ar kitų autorių darbai.

Žodynėlis:

Impresionizmas - nuosekliausiai impresionizmas muzikoje reiškėsi Klodo Debiusi kūryboje, impresionizmo įtaką patyrė daug XX a. kompozitorių – taip pat prancūzas Morisas Ravelis, ispanas Manuelis de Falja, italas Otorinas Respigis, rusas Igoris Stravinskis. Kompozitoriai stengėsi perteikti regimuosius ir girdimuosius išpūdžius, kartais – tolimų kraštų egzotiką. Daug dėmesio skyrė skambesio spalvai. Tembras impresionistams yra svarbiausias elementas, todėl gausiai kūrė fortepijonui ir simfoniniam orkestrui. Mažorą–minorą praturtino senovinėmis dermėmis, pentatonika, sudėtingais akordais.

Ekspresionizmas - XX a. pirmųjų 3 dešimtmečių avangardistinė Europos dailės, literatūros, muzikos, architektūros ir teatro srovė, kuriai būdinga atviras, pabrėžtas autoriaus pasaulėjautos, emocijų, vizijų reiškimas, anarchistinės, apibendrinti, hiperbolizuoti, dažnai groteskiški vaizdai. Kompozitorius, norėdamas savo kūrinio fragmentą išgirsti raiškiai, jausmingai, pabrėžtai artikuliuojant dažniausiai natose pažymi nuorodą *espressivo*. Šis žodis XX a. pradžioje įgauna dar platesnę reikšmę – juo nusakoma nauja muzikinė srovė – ekspresionizmas. Nors muzikinių ekspresionistinių kūrinių girdime Gustavo Malerio simfonijose, ryškiausiai šios krypties užgimimo pavyzdžiais vadinamos Richardo Štrauso XX a. pradžioje sukurtos vienaveiksmės operos „Salomėja“ ir „Elektra“. . Ekspresionistinėje muzikoje vis daugiau kūrinių, kuriuose tonika paslėpta sudėtinguose, sodriai skambančiuose sąskambiuose. Ryškėja kompozitorių noras kurti muziką be mažoro ir minoro, vengti darniai skambančių trigarsių. Iki tol gyvavusi muzika, vadinama tonaliaja užleidžia vietą atonaliajai – muzikai be tonacijos.

Serializmas - Skirtingus XX a. antrosios pusės kompozitorių muzikinius portretus, jų idėjas jungia nauji muzikos kūrimo būdai, dėl kurių išryškėja kompozitorių polinkiai ieškoti idėjų skaičiuose, laisvėje, tembruose ar kituose menuose. Šenbergo sugalvota dodekafoninė muzika avangardinės muzikos kūrėjus tarsi padrąsino ieškoti naujų muzikos kūrimo būdų. Taip palaipsniui susiformavo 3 populiariausi būdai – serializmas, aleatorika, sonoristika. Šenbergo dodekafoninė muzika kompozitoriams nurodė kryptį – galima naudoti ne tik dvylika nepasikartojančių garsų, bet ir sugalvoti 12 dinamikos ženklų, artikuliacijos būdų, ritminių verčių. Taip gimė serialistiniai kūriniai.

Dodekafonija— muzikinės kūrybos metodas, paremtas dvylika chromatinės gamos laipsnių, kurių kiekvienas laikomas savarankišku, lygiaverčiu. Dodekafoninė muzika atonali.

Neoklasicizmas - Kai A. Šėnbergas paskelbė naują muzikos kūrybos būdą, o prancūzų impresionistiniai kūriniai jau skambėjo koncertų salėse, apie 1920-uosius metus gimė neoklasicistinė kryptis. Šios krypties kompozitoriai ilgėjosi tonalios muzikos, savo šalies tradicijų puoselėjimo, kartu siekė atstatyti aiškumą muzikos formose, harmonijoje, vengė emocionalumo, naudojo klasicizmo ir ankstesnių epochų (ypač baroko) žanrus, polifoniją. Galima teigti, kad neoklasicizmo kompozitoriams tiko daug kas, išskyrus romantizmą. Neoklasicizmo bruožus girdime daugelio XX a. kompozitorių darbuose: Igorio Stravinskio, Sergejaus Prokofjevo, Pauliaus Hindemito. Savitai ir įdomiai neoklasicistinės muzikos bruožai skleidėsi prancūzų „Šešeto“ kūrybinės grupuotės veikloje, Karlo Orfo muzikoje.

Minimalizmas - minimalizmo stilių kompozitorių kūrinuose galima atpažinti iš nuolat pasikartojančios muzikos: trumpi motyvai, frazės, nepertraukiamas ritminis pulsas, tolygi, be kontrastų dinamika ir ilga kūrinio trukmė – tarsi iki begalybės auganti muzika. Galima įdėmiai klausytis, paversti fonu ar apskritai nepastebėti. Žymiausi minimalizmo atstovai amerikiečiai – Teris Railis, Filipas Glasas ir Stivas Raichas. Jų muzikoje gausu „monofoninių“ kūrinių (tos pačios rūšies instrumentams, pvz, 6 fortepijonams).

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas: